నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

చాణక్యనీతిపాళి

౧. నానాసత్థో ద్ధతం వక్ఖే,
రాజ నీతి సముచ్చయం;
సబ్బ బీజ మిదం సత్థం,
చాణక్యం సారసఙ్గహం.

౨. మూలసుత్తం పవక్ఖామి,
చాణక్యేన యథోదితం;
యస్స విఞ్ఞాన మత్తేన,
మూళ్హో భవతి పణ్డితో.

౩. విదుత్తం నరపచ్చఞ్చ,
నేవతుల్యం కుదాచనం;
సదేసే పుజ్జతే రాజా,
విదూ సబ్బత్థ పుజ్జతే.

౪. పణ్డితే చ గుణా సబ్బే,
మూళ్హే దోసా హి కేవలం;
తస్మా మూళ్హసహస్సేసు,
పఞ్ఞో ఏకో విసిస్సతే.

౫. మాతరివ పరదారేసు,
పరదబ్బేసు లేట్ఠువ;
అత్తనివ సబ్బభూతేసు,
యో పస్సతి సపణ్డితో.

౬. కింకులేన విసాలేన,
గుణహీనో తు యోనరో;
అకులినోపి సత్థఞ్ఞో,
దేవతాహిపి పుజ్జతే.

౭. రూపయోబ్బనసమ్పన్నా ,

విసాలకులసమ్భవా;
విజ్జాహీనా నసోభన్తే,
నిగ్గన్ధా ఇవ కింసుకా.

౮. తారానం భూసణం చన్దో,
నారీనం భూసణం పతి;
పుథబ్యా భూసణం రాజా,
విజ్జా సబ్బస్స భూసణం.

౯. మాతా సత్తు పితా వేరీ,
యేన బాలో నపాఠ్ఠితో;
న సోభతే సభామజ్ఝే,
హంసమజ్ఝే బకోయథా.

౧౦. వరమేకో గుణీ పుత్తో,
న చ మూళ్హసతేహిపి;
ఏకో చన్దో తమో హన్తి,
న చ తారగణేహిపి.

౧౧. లాలయే పఞ్చవస్సాని,
దసవస్సాని తాలయే;
పత్తే తు సోళసే వస్సే,
పుత్తం మిత్తంవ ఆచరే.

౧౨. లాలనే బహవో దోసా,
తాలనే బహవో గుణా;
తస్మా పుత్తఞ్చ సిస్సఞ్చ,
తాలయే న తు లాలయే.

౧౩. ఏకేనాపి సువక్ఖేన,
పుప్ఫితేన సుగన్ధినా;
వాసితస్స వనం సబ్బం,
సుపుత్తేన కులంయథా.

౧౪. ఏకస్సాపి కువక్ఖస్స,

కోటరట్ఠేన అగ్గినా;
దయ్హతే హి వనం సబ్బం,
కుపుత్తేన కులం యథా.

౧౫. దూరతో సోభతే మూళ్హో,
లమ్బమాన పటావుతో;
తావఞ్చ సోభతే మూళ్హో,
యావ కిఞ్చి నభాసతే.

౧౬. విసతో అమతం గాయ్హం,
అమేజ్ఝాఅపి కఞ్చనం;
నీచతో ఉత్తమా విజ్జా,
థీరత్నం దుక్కులాఅపి.

౧౭. ఉస్సవే బ్యసనేచేవ,
దుబ్భిక్ఖే సత్తువిగ్గహే;
రాజద్వారే సుసానేచ,
యో తిట్ఠతి సబన్ధవో.

౧౮. పరోక్ఖే కిచ్చహన్తారం,
పచ్చక్ఖే పియవాదినం;
వజ్జయే తాదిసం మిత్తం,
విసకుమ్భం పయోముఖం.

౧౯. సకిం దుట్ఠఞ్చ మిత్తం యో,
పున సన్ధాతు మిచ్ఛతి;
సమచ్చు ముపగణ్హాతి,
గబ్భ మస్సతరీ యథా.

౨౦. న విస్ససే అవిస్సత్థం,
మిత్తఞ్చాపి న విస్ససే;
కదాచి కుపితం మిత్తం,
సబ్బదోసం పకాసయే.

౨౧. జానియా పేసనే భచ్చే,

బన్ధవే బ్యసనాగమే;
మిత్తఞ్చా పదికాలేచ,
భరియఞ్చ విభవక్ఖయే.

౨౨. ఉపకారగ్గహితేన,
సత్తునాసత్తుముద్ధరే;
పాదలగ్గం కరట్ఠేన,
కణ్టకేనేవ కణ్టకం.

౨౩. న మిత్తం కోచి కస్సచి,
న కోచి రిపు కస్సచి;
కారణేన హి ఞాయతి,
మిత్తాని చ రిపూ తథా.

౨౪. దుజ్జనో పియవాదీ చ,
నేతం విస్సాసకారణం;
మధు తిట్ఠతి జివ్హగ్గే,
హదయే తు హలాహలం.

౨౫. దుజ్జనో పరిహన్తబ్బో,
విజ్జాయా లఙ్కతోపి సం;
మణినా భూసితో సప్పో,
కిమే సో నభయం కరో.

౨౬. సప్పో కూరో ఖలో కూరో,
సప్పా కూరతరో ఖలో;
మన్తో సధివసో సప్పో,
ఖలో కేన నివాయ్యతే.

౨౭. నఖీనఞ్చ నదీనఞ్చ,
సిఙ్గీనం సత్థపాణినం;
విస్సాసో నేవకాతబ్బో,
థీసు రాజకులేసు చ.

౨౮. హత్థీ హత్థసహస్సేన,

సతహత్థేన వాజినో;
సిఙ్గినో దసహత్థేన,
ఠానచాగేన దుజ్జనో.

౨౯. ఆపదత్థం ధనం రక్ఖే,
దారం రక్ఖే ధనేహిపి;
అత్తానం సతతం రక్ఖే,
దారేహిపి ధనేహిపి.

౩౦. పరదారం పరదబ్బం,
పరివాదం పరస్స చ;
పరిహాసం గురుట్ఠానే,
చాపల్యఞ్చ వివజ్జయే.

౩౧. చజే ఏకం కులస్సత్థే,
గామస్సత్థే కులం చజే;
గామ జనపదస్సత్థే,
అత్తత్థే పథవిం చజే.

౩౨. చలత్యేకేన పాదేన,
తిట్ఠ త్యేకేన బుద్ధిమా;
నాసమిక్ఖ్య పరం ఠానం,
పుబ్బమాయతనం చజే.

౩౩. లుద్ధ మత్థేన గణ్హేయ్య,
థద్ధ మఞ్జలీ కమ్మునా;
మూళ్హం ఛన్దో నువత్తేన,
తథా తథేన పణ్డితం.

౩౪. అత్థనాసం మనోతాపం,
గేహే దుచ్చరితాని చ;
వఞ్చనఞ్చ పమాణఞ్చ,
మతిమా న పకాసయే.

౩౫. ధనధఞ్ఞప్పయోగేసు ,

తథా విజ్జాగమేసు చ;
ఆహారే బ్యవహారే చ,
చత్తలజ్జో సదా భవే.

౩౬. ధనినో సోత్థియో రాజా,
నదీ వేజ్జో తు పఞ్చమో;
పఞ్చ యత్ర నవిజ్జన్తే,
తత్ర వాసం నకారయే.

౩౭. యస్మిందేసే న సమ్మానం,
న పీతి నచ బన్ధవా;
న చ విజ్జాగమో కోచి,
తందేసం పరివజ్జయే.

౩౮. మనసా చిన్తితం కమ్మం,
వచసా నపకాసయే;
అఞ్ఞలక్ఖిత కారియస్స,
యతో సిద్ధి నజాయతే.

౩౯. కుదేసఞ్చ కువుత్తిఞ్చ,
కుభరియం కునదిం తథా;
కుదబ్బఞ్చ కుభోజ్జఞ్చ,
వజ్జయే తు విచక్ఖణో.

౪౦. ఇణసేసోగ్గి సేసో చ,
బ్యాధిసేసో తథేవ చ;
పున చ వడ్ఢతే యస్మా,
తస్మా సేసం నకారయే.

౪౧. చిన్తా జరో మనుస్సానం,
వత్థానం ఆతపో జరో;
అసోభగ్యం జరో థీనం,
అస్సానం మేథునం జరో.

౪౨. అత్థి పుత్తో వసే యస్స,

భచ్చో భరియా తథేవ చ;
అభావే ప్వతిసన్తోసో,
సగ్గట్ఠో సో మహీతలే.

౪౩. దుట్ఠా భరియా సఠం మిత్తం,
భచ్చో చుత్తరదాయకో;
స సప్పేచ గహే వాసో,
మచ్చురేవ నసంసయో.

౪౪. మాతా యస్స గేహే నత్థి,
భరియాచా పియవాదినీ;
అరఞ్ఞం తేన గన్తబ్బం,
యథా రఞ్ఞం తథాగహం.

౪౫. ఇణకత్తా పితా సత్తు,
మాతా చ బ్యభిచారినీ;
భరియా రూపవతీ సత్తు,
పుత్తో సత్తు అపణ్డితో.

౪౬. కోకిలానం సరో రూపం,
నారీ రూపం పతిబ్బతా;
విజ్జా రూపం కురూపానం,
ఖమా రూపం తపస్సినం.

౪౭. అవిజ్జం జీవనం సుఞ్ఞం,
దిసా సుఞ్ఞా అబన్ధవా;
పుత్తహీనం గహం సుఞ్ఞం,
సబ్బసుఞ్ఞా దలిద్దతా.

౪౮. అదాతా వంసదోసేన,
కమ్మదోసా దలిద్దతా;
ఉమ్మాదా మాతుదోసేన,
పితుదోసేన మూళ్హతా.

౪౯. గురు అగ్గి ద్విజాదీనం,

వణ్ణానం బ్రాహ్మణో గురు;
పతి రేకో గురుత్థీనం,
సబ్బస్సాభ్యాగతో గురు.

౨౦. అతిదబ్బే హతా లఙ్కా,
అతిమానే చ కోరవా;
అతిదానే బలీబద్ధో,
సబ్బమచ్చన్త గహితం.

౨౧. వత్థహీనో త్వలఙ్కారో,
ఘుతహీనఞ్చ భోజనం;
థనహీనా చ యానారీ,
విజ్జాహీనఞ్చ జీవనం.

౨౨. భోజ్జం భోజనసత్తి చ,
రతిసత్తి వరా థియో;
విభవో దానసత్తి చ,
నాప్పస్స తపసో ఫలం.

౨౩. పుత్తప్పయోజనా దారా,
పుత్తో పిణ్డప్పయోజనో;
హితప్పయోజనం మిత్తం,
ధనం సబ్బప్పయోజనం.

౨౪. దుల్లభం పాకతికం వాక్యం,
దుల్లభో ఖేమకరో సుతో;
దుల్లభా సదిసీ జాయా,
దుల్లభో సజనో పియో.

౨౫. సేలేసేలే నమాణిక్కం,
ముత్తికం న గజేగజే;
సాధవో న హి సబ్బత్ర,
చన్దనం న వనేవనే.

౨౬. అసోచో నిద్ధనో పఞ్ఞో,

అసోచో పణ్డితబన్ధవో;
అసోచా విధవా నారీ,
పుత్తనత్త పతిట్ఠితా.

౫౭. అవిజ్జో పురిసో సోచో,
సోచం మేథున మప్పజం;
నిరాహారా పజా సోచా,
సోచం రజ్జ మరాజకం.

౫౮. కులేహి సహ సమ్పక్కం,
పణ్డితేహి చ మిత్తతం;
ఞాతీభి చ సమం మేలం,
కుబ్బానో నవినస్సతి.

౫౯. కట్ఠా వుత్తి పరాధినా,
కట్ఠో వాసో నిరాసయో;
నిద్ధనో బ్యవసాయో చ,
సబ్బకట్ఠా దలిద్దతా.

౬౦. తక్కరస్స కుతో ధమ్మో,
దుజ్జనస్స కుతో ఖమా;
వేసియా చ కుతో స్నేహో,
కుతో సచ్చఞ్చ కామినం.

౬౧. పేసితస్స కుతో మానం,
కోపనస్స కుతో సుఖం;
థీనం కుతో సతిత్తఞ్చ,
కుతో మేత్తీ ఖలస్స చ.

౬౨. దుబ్బలస్స బలం రాజా,
బాలానం రోదనం బలం;
బలంమూళ్హస్స మోనిత్తం,
చోరానం అతథం బలం.

౬౩. యో ధువాని పరిచ్చజ్జ,

అధువం పరిసేవతి;
ధువాని తస్స నస్సన్తి,
అధువం నట్ఠమేవ చ.

౬౪. సుక్కం మంసం థియో వుద్ధా,
బాలక్క తరుణం దధి;
పభాతే మేథునం నిద్దా,
సజ్జు పాణహరాని ఛ;

౬౫. సజ్జు మంసం నవన్నఇచ్ఛ,
బాలా థీ ఖీరభోజనం;
ఘతముణ్హోదకఞ్చేవ,
సజ్జు పాణకరాని ఛ.

౬౬. సీహాదేకం బకాదేకం,
ఛ సునా తీణి గద్రభా;
వాయసా చతు సిక్ఖేథ,
చత్తారి కుక్కుటాదపి.

౬౭. పభూతమప్పకిచ్చం వా,
యోనరో కత్తుమిచ్ఛతి;
సంయతనేన కత్తబ్బం,
సీహాదేకం పకిత్తితం.

౬౮. సబ్బిన్ద్రియాని సంయమ,
బకోవ పతితో జనో;
కాలదేసోపపన్నాని,
సబ్బకిచ్చాని సాధయే.

౬౯. బహ్వాసీ సొప్పసన్తుట్ఠో,
సునిద్దో సీఘచేతనో;
పభుభత్తో చ సూరో చ,
ఞాతబ్బా ఛ సునా గుణా.

౭౦. అవిస్సామం వహే భారం,

సీతుణ్హఞ్చ నవిన్దతి;
స సన్తోసో తథా నిచ్చం,
తీణి సిక్ఖేథ గద్రభా.

౨౧. గుళ్హమేథునధమ్మఞ్చ,
కాలేకాలే చ సఙ్గహం;
అప్పమాదమనాలస్యం,
చతు సిక్ఖేథ వాయసా.

౨౨. యుద్ధఞ్చ పాతరుట్ఠానం,
భోజనం సహ బన్ధుహి;
థియం ఆపదగ్గతం రక్ఖే,
చతు సిక్ఖేథ కుక్కుటా.

౨౩. కోతిభారో సమత్థానం,
కిందూరం బ్యవసాయినం;
కో విదేసో సవిజ్జానం,
కో పరో పియవాదినం.

౨౪. భయస్స కథితో పన్థో,
ఇన్ద్రియానమసంయమో;
తజ్జయో సమ్పదామగ్గో,
యేనిట్ఠం తేన గమ్యతే.

౨౫. న చ విజ్జాసమో బన్ధు,
న చ బ్యాధిసమో రిపు;
నచాపచ్చసమో స్నేహో,
న చ దేవా పరం బలం.

౨౬. సముద్దావరణా భూమి,
పాకారావరణం గహం;
నరిన్దావరణా దేసా,
చారిత్తావరణా థియో.

౨౭. ఘతకుమ్భసమా నారీ,

తత్తగ్గార సమో పుమా;
తస్మా ఘతఞ్చ అగ్గిఞ్చ,
నేకత్ర థపయే బుధో.

౨౮. ఆహారో ద్విగుణో థీనం,
బుద్ధి తాసం చతుగ్గుణో;
ఛగుణో బ్యవసాయో చ,
కామోచట్ఠగుణో మతో.

౨౯. జిణ్ణమన్నం పసంసేయ్య,
భరియం గతయోబ్బనం;
రణా పచ్చాగతం సూరం,
సస్సఞ్చ గేహమాగతం.

౮౦. అసన్తుట్ఠా ద్విజా నట్ఠా,
సన్తుట్ఠాఇవ పాథివా;
సలజ్జా గణికా నట్ఠా,
నిల్లజ్జా చ కులిత్థియో.

౮౧. అవంసపతితో రాజా,
మూళ్హపుత్తో చ పణ్డితో;
అధనేన ధనం పాప్య,
తిణంవ మఞ్ఞతే జనం.

౮౨. బ్రహ్మాహాపి నరో పుజ్జో,
యస్సత్థి విపులం ధనం;
ససినో తుల్యవంసోపి,
నిద్ధనో పరిభూయతే.

౮౩. పోత్థకట్ఠా తు యావిజ్జా,
పరహత్థగతం ధనం;
కిచ్చకాలే సముప్పన్నే,
న సావిజ్జా న తద్ధనం.

౮౪. పాదపానం భయం వాతా,

పద్మానం సిసిరా భయం;
పబ్బతానం వజీరమ్హా,
సాధూనం దుజ్జనా భయం.

౮౩. పణ్ణే నియుజ్జమానే తు,
సన్తి రణ్ణో తయోగుణా;
యసో సగ్గనివాసో చ,
విపులో చ ధనాగమో.

౮౬. మూళ్హే నియుజ్జమానేతు,
ఖత్తియస్సాగుణా తయో;
అయసో చత్థనాసో చ,
నరకే గమనం తథా.

౮౭. బహూమూళ్హసఙ్ఘాతేహి,
అఞ్ఞోఞ్ఞపసువుత్తిభి;
పచ్ఛాద్యన్తే గుణా సబ్బే,
మేఘేహివ దివాకరో.

౮౮. యస్స ఖేత్తం నదీతీరే,
భరియాపి పరప్పియా;
పుత్తస్స వినయో నత్థి,
మచ్చురేవ నసంసయో.

౮౯. అసమ్భావ్యం నవత్తబ్బం,
పచ్చక్ఖమపి దిస్సతే;
సిలా తరతి పానీయం,
గీతం గాయతి వానరో.

౯౦. సుభిక్ఖం కసకే నిచ్చం,
నిచ్చం సుఖ మరోగికే;
భరియా భత్తు పియా యస్స,
తస్స నిచ్చోస్సవం గహం.

౯౧. హేలస్స కమ్మనాసాయ,

బుద్ధినాసాయ నిద్ధనం;
యాచనా మాననాసాయ,
కులనాసాయ భోజనం.

𑇯𑇢. సేవితబ్బో మహావక్ఖో,
ఫలచ్ఛాయా సమన్వితో;
యది దేవా ఫలం నత్థి,
ఛాయా కేన నివారయే.

𑇯𑇣. పఠమే నజ్జితా విజ్జా,
దుతీయే నజ్జితం ధనం;
తతీయే నజ్జితం పుఞ్ఞం,
చతుత్థే కింకరిస్సతి.

𑇯𑇤. నదీకూలేచ యే వక్ఖా,
పరహత్థగతం ధనం;
కిచ్చం ధీగోచరం యస్స,
సబ్బం తం విఫలం భవే.

𑇯𑇥. కుదేసమాసజ్జ కుతోత్థసఞ్చయో,
కుపుత్తమాసజ్జ కుతో జలఞ్జలీ;
కుగేహినిం పాప్య గహే కుతో సుఖం,
కుసిస్సమజ్ఝాపయతో కుతో యసో.

𑇯𑇦. కూపోదకం వటచ్ఛాయా,
సామా ధీచిట్ఠకాలయం;
సీతకాలే భవే ఉణ్హం,
గిమ్హకాలే చ సీతలం.

𑇯𑇧. విసం చఙ్కమనం రత్తిం,
విసం రఞ్ఞోనుకులతా;
విసం థీపి అఞ్ఞాసత్తా,
విసం బ్యాధి అవేక్ఖితో.

𑇯𑇨. దురధీతా విసం విజ్జా,

అజిణ్ణే భోజనం విసం;
విసం గోట్ఠీ దలిద్దస్స,
వుద్ధస్స తరుణీ విసం.

౯౯. పదోసే నిహతో పన్థో,
పతితా నిహతా థియో;
అప్పబీజం హతం ఖేత్తం,
భచ్చదోసా హతో పభూ.

౧౦౦.హతమసోత్తియం సద్ధం,
హతో యఞ్ఞో త్వదక్ఖిణో;
హతా రూపవతీ వఞ్ఝా,
హతం సేనమనాయకం.

౧౦౧.వేదవేదఙ్గ తత్తఞ్ఞో,
జపహోమపరాయనో;
ఆసీవాదవచోయుత్తో,
ఏస రాజపురోహితో.

౧౦౨.కులసీలగుణోపేతో,
సబ్బధమ్మపరాయనో;
పవీణో పేసనాధ్యక్ఖో,
ధమ్మాధ్యక్ఖో విధీయతే.

౧౦౩. అయుబ్బేదకతాభ్యాసో,
సబ్బేసం పియదస్సనో;
అరియసీలగుణోపేతో,
ఏస వజ్జో విధీయతే.

౧౦౪.సకిందుత్త గహితత్థో,
లహుహత్థో జితక్ఖరో;
సబ్బసత్థ సమాలోకీ,
పకట్ఠో నామ లేఖకో.

౧౦౫.సమత్తనీతిసత్తఞ్ఞో,

వాహనే పూజితస్సమో;
సూరవీరగుణోపేతో,
సేనాధ్యక్ఖో విధీయతే.

౧౦౬.సుచీ వాక్యపటుప్పఞ్ఞో,
పరచిత్తోపలక్ఖకో;
ధీరో యథాత్థ వాదీ చ,
ఏస దూతో విధీయతే.

౧౦౭.పుత్తనత్త గుణోపేతో,
సత్థఞ్ఞో పిట్ఠపాచకో;
సూరో చ కథినోచేవ,
సూపకారో స ఉచ్చతే.

౧౦౮.ఇఙ్గితా కారతత్తఞ్ఞో,
బలవా పియదస్సనో;
అప్పమాదీ సదా దక్ఖో,
పతిహారో స ఉచ్చతే.

౧౦౯.యస్స నత్థి సయం పఞ్ఞా,
సత్థం తస్స కరోతి కిం;
లోచనేహి విహీనస్స,
దప్పణో కింకరిస్సతి.

౧౧౦.కింకరిస్సన్తి వత్తారో,
సోతం యత్థ నవిజ్జతే;
నగ్గకపణకే దేసే,
రజణో కింకరిస్సతి.